

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การได้รับผลกำไรสูงสุดถือเป็นเป้าหมายหลักของผู้บริหารธุรกิจทุกคน ทุกองค์กรธุรกิจต่างมุ่งดำเนินธุรกิจทุกวิถีทางเพื่อการแสวงหากำไรสูงสุด นำมาซึ่งความพอใจแก่เจ้าของธุรกิจ ผู้ถือหุ้น และผู้บริหารที่แสดงถึงความสามารถในการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ การดำเนินธุรกิจในลักษณะนี้เป็นวิธีปฏิบัติการค้าเสรีสากลของวงการธุรกิจโดยมีรากฐานจากกระบวนการทศน์หรือแนวคิดแบบตะวันตก บุคคลหนึ่งที่มีอิทธิพลสำคัญต่อกระบวนการทศน์ดังกล่าวก็คือ มิลตัน ฟรีดแมน (Milton Friedman) นักเศรษฐศาสตร์รางวัลโนเบล ที่มีทัศนะว่า หน้าที่หนึ่งเดียวขององค์กรธุรกิจ คือ การสร้างความมั่งคั่งสูงสุดแก่ผู้ถือหุ้น หลักการหนึ่งเดียวที่องค์กรธุรกิจต้องคำนึงถึงตลอดเวลาคือการสร้างผลกำไรให้แก่ผู้ลงทุน * หลักการนี้จึงมุ่งเน้นไปที่วิธีการดำเนินที่ทำให้เกิดกำไรสูงสุดแก่องค์กร และได้พัฒนาไปสู่แนวคิดทฤษฎีการผลิตหรือการดำเนินธุรกิจที่มุ่งกำไรสูงสุด หรือ ต้นทุนต่ำสุด ที่ได้รับศึกษาและปฏิบัติกันอย่างแพร่หลายตราบถึงปัจจุบัน

ภายใต้การแข่งขันทางการค้าเสรีอย่างรุนแรงในโลกธุรกิจ แต่ละองค์กรต้องบริหารจัดการในการดำเนินธุรกิจให้ตนเองอยู่รอดและได้รับผลกำไรสูงสุดเท่าที่สามารถกระทำได้ ผู้บริหารต่างมุ่งเน้นผลประโยชน์ขององค์กรเป็นหลักสำคัญ และดำเนินงานเพื่อเอาชนะคู่แข่งกัน บางรายอาจมีความเชื่อที่ว่า ธุรกิจกับจริยธรรมไปด้วยกันไม่ได้ ธุรกิจไม่เกี่ยวข้องกับจริยธรรม หรือ หากดำเนินธุรกิจแบบมีจริยธรรม อาจทำให้ความสามารถในการแข่งขันลดลง ต้นทุนค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น และยังผลให้กำไรลดลงในที่สุด ความเชื่อเหล่านี้ทำให้ผู้บริหารมองข้ามจริยธรรมในการดำเนินธุรกิจ เห็นว่าจริยธรรมไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อองค์กร และไม่ได้คำนึงถึงผลกระทบหรือผลเสียที่เกิดขึ้นกับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง เช่น คู่แข่งขัน คู่ค้า ผู้บริโภค สิ่งแวดล้อม เป็นต้น โดยเฉพาะกับพนักงานที่ปฏิบัติงานอยู่ในองค์กรนั้น ๆ ซึ่งพนักงานถือว่าเป็นผู้เกี่ยวข้อง หรือผู้มีส่วนได้เสีย (Stakeholder) ที่มีความสัมพันธ์โดยตรงต่อความสำเร็จและการบรรลุเป้าหมาย

* ศักดิ์ชัย อนันต์ตรีชัย, “จริยศาสตร์ในการดำเนินธุรกิจของพระพุทธศาสนานิกายเถรวาท”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐).

พื้นฐานของการประกอบธุรกิจ^๒ รวมทั้งต้องมีการปฏิสัมพันธ์กับผู้บริหารอย่างใกล้ชิดในการร่วมกันดำเนินงานเพื่อบรรลุเป้าหมายให้เป็นผลสำเร็จ

ปัญหาของผู้บริหารที่ขาดจริยธรรมมักจะเกิดขึ้นเมื่อมีการใช้อำนาจหน้าที่ไปในทางที่ผิด ไม่ชอบธรรม ซึ่งมักจะปรากฏให้พบเห็นได้ขึ้นบ่อยครั้งว่าผู้บริหารขาดจริยธรรมต่อพนักงาน เช่น การละเลยด้านความปลอดภัยในสถานประกอบการ การเลือกปฏิบัติหรือมีสองมาตรฐานในการบริหารงาน การล่วงละเมิดคดีทางเพศ การบังคับให้พนักงานปฏิบัติตามคำสั่งที่ผิดจริยธรรมของผู้บริหาร การพิจารณาเลื่อนตำแหน่งของพนักงานด้วยวิธีการที่ไม่เกี่ยวข้องกับความสามารถในการทำงาน เป็นต้น ส่วนหนึ่งเป็นเพราะผู้บริหารบางรายมองว่าพนักงานเหล่านี้มีอำนาจในการต่อรองน้อยและเป็นเพียงแค่ “ทุน” ประเภทหนึ่งคือไม่ได้มองว่าเป็นมนุษย์ จึงเกิดการกดขี่ การลิดรอนสิทธิมนุษยชน และการฉกฉวยโอกาสจากผู้ที่อ่อนแอกว่า ถ้าใครที่ได้รับจึงไม่ได้มาจากความถูกต้องชอบธรรม ปัญหาเหล่านี้เป็นการแสดงให้เห็นถึงความเห็นแก่ผลประโยชน์ส่วนตนเป็นหลัก ไม่คำนึงถึงผลเสียหายที่มีต่อผู้อื่นและสังคม ก่อให้เกิดปัญหาทางสังคมต่าง ๆ มากมาย

จากปัญหาการขาดจริยธรรมทางธุรกิจดังกล่าว ทำให้เกิดกระแสเรียกร้องให้ภาคธุรกิจหันมาดำเนินธุรกิจโดยมีจริยธรรมควบคู่กัน เพื่อไม่ให้ส่งผลกระทบเสียหายแก่ผู้มีส่วนได้เสียต่าง ๆ นักธุรกิจจำนวนหนึ่งตระหนักถึงปัญหาดังกล่าวจึงได้นำคุณค่าทางศาสนาเข้ามาเป็นรากฐานของจริยธรรมเพื่อเป็นแนวทางสำหรับการบริหารจัดการธุรกิจ ดังจะเห็นได้จากในช่วงทศวรรษ ๑๙๘๐ ประชานกรรมการตลาดหลักทรัพย์ที่วอล สตรีท นายจอห์น แชค ได้สัญญามอบเงิน ๒๐ ล้านดอลลาร์สหรัฐ^๓ แก่คณะบริหารธุรกิจของมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด เพื่อสร้างหลักสูตรจริยธรรมในธุรกิจสำหรับนักศึกษาปริญญาโททางด้านบริหารธุรกิจ^๔ และได้พัฒนาจนกระทั่งได้รับความนิยมในวงการศึกษาและธุรกิจ จนมีแนวโน้มในการปฏิบัติมากขึ้นในปัจจุบัน

ผู้บริหารธุรกิจขององค์กรใด ๆ ย่อมได้รับการยอมรับว่าเป็นผู้นำขององค์กรนั้น ๆ และมีบทบาทที่สำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากต้องรู้จักบริหารจัดการงาน หรือ เป็นผู้ที่มีศิลปะแห่งการทำงานให้สำเร็จโดยอาศัยคนอื่น^๕ ซึ่งก็คือ พนักงาน ทั้งนี้ผู้บริหารมีหน้าที่ในการวางแผน การจัดองค์กร

^๒ จินตนา บุญบงการ, **จริยธรรมทางธุรกิจ**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๒, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทดำเนินสหการพิมพ์ จำกัด, ๒๕๕๓), หน้า ๕๒.

^๓ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๖.

^๔ พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), **พุทธวิธีบริหาร**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า ๓๔.

การอำนวยการ และการควบคุม ^๕ ให้ทุกส่วนดำเนินงานไปในทิศทางเดียวกันเพื่อบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ โดยที่เป้าหมายของการดำเนินธุรกิจประการสำคัญ คือ การแสวงหาผลกำไรจากการประกอบธุรกิจนั้น ๆ ผู้บริหารที่ดีควรคำนึงถึงการแสวงหากำไรนั้นต้องไม่ได้มาจากการเอารัดเอาเปรียบส่วนรวม ไม่ทำลายแหล่งทรัพยากรธรรมชาติ เสริมสร้างความเป็นปึกแผ่นของสังคม และต้องพิจารณาถึงองค์ประกอบอื่น ๆ ที่จำเป็นต่อความเป็นมนุษย์ด้วย ได้แก่ ความเสมอภาค ความเคารพศักดิ์ศรี ความมีเมตตาธรรมต่อกัน การเคารพสิทธิมนุษยชนที่เกี่ยวข้องกับสัมพันธภาพที่ดีระหว่างมนุษย์ ^๖ นอกจากนี้ผู้บริหารควรปฏิบัติต่อพนักงานอย่างมีจริยธรรมโดยบริหารจัดการพนักงานแบบระบบคุณธรรมที่อยู่บนหลักความเสมอภาค ความสามารถ ความมั่นคงและความเป็นกลางทางการเมือง ^๗ ดังนั้นผู้บริหารที่จะนำพาองค์กรประสบความสำเร็จได้จะต้องมีความรู้ความสามารถในการทำงาน การจัดการบริหารงาน การติดต่อประสานงาน และการตัดสินใจในทิศทางที่ถูกต้องแม่นยำ และที่สำคัญคือต้องมีความดีงามทางด้านความคิด การพูดและการกระทำ นั่นคือเป็นผู้บริหารที่มีจริยธรรมในการทำงานและมีจริยธรรมต่อผู้ที่เกี่ยวข้อง

จริยธรรมจะเกิดขึ้นในองค์กรเพียงใดขึ้นอยู่กับตัวผู้บริหาร ถ้าผู้บริหารมีความเชื่อมั่นในจริยธรรม เป็นคนมีจริยธรรมและตัดสินใจบริหารงานโดยคำนึงถึงจริยธรรมแล้ว โอกาสที่บุคลากรในองค์กรจะดำเนินงานด้วยจริยธรรมยิ่งมีมากขึ้น จากงานวิจัยและตัวอย่างที่เกิดขึ้นในโลกธุรกิจจริง แสดงให้เห็นว่าเป็นการคุ้มค่าอย่างมากเมื่อบริษัทหรือองค์กรถูกมองว่ามีจริยธรรมในสายตาของพนักงาน ลูกค้า และสาธารณชนทั่วไป ^๘ การที่ผู้บริหารและองค์กรมีจริยธรรม พนักงานจะรู้สึกว่าการของพวกเขามีบรรยากาศทางจริยธรรม พวกเขาจะทุ่มเททั้งกายและใจให้กับองค์กร นำไปสู่การเพิ่มประสิทธิภาพและผลผลิตได้อย่างดี ดังคำลือที่ว่า “Tone At The Top” ^๙ คือ การสร้างบรรยากาศทางจริยธรรมในองค์กร หากผู้บริหารมีจริยธรรม พนักงานก็จะ

^๕ สมคิด บางโม, องค์การและการจัดการ, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท วิทยพัฒน์ จำกัด, ๒๕๕๑), หน้า ๓๓ – ๓๔.

^๖ ดูรายละเอียดใน วริญา ภาณุตานนท์ ณ มหาสารคาม, “จริยธรรมในวิชาชีพนักธุรกิจ”, ใน *จริยธรรมในวิชาชีพ*, รวบรวมโดย วริยา ชินวรรณ, (กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด โรงพิมพ์ชวนพิมพ์, ๒๕๔๖) : ๑๑๕.

^๗ สมคิด บางโม, การเป็นผู้ประกอบการ, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : พัฒนวิทย์การพิมพ์, ๒๕๕๓), หน้า ๕๖ – ๕๗.

^๘ นภาพร ชันชนภา และ สานิต คำนสมสถิต, *จริยธรรมและสถานะแวดล้อมทางธุรกิจ*, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท สำนักพิมพ์ท็อป จำกัด, ๒๕๔๗), หน้า ๑๕๕.

^๙ Ventureline. **TONE AT THE TOP Definition**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.Ventureline.com/accounting-glossary/T/tone-at-the-top-definition/> [24 August 2011].

จริยธรรมด้วย แต่หากผู้บริหารไม่มีจริยธรรม มุ่งแต่เพียงตัวเลขผลกำไร พนักงานก็จะประพฤติไปในทางที่มีขอบเพราะรู้สึกว่าการจริยธรรมเป็นสิ่งที่ไม่สำคัญ อาจกล่าวได้ว่าพวกเขาจะประพฤติตามผู้บริหารผู้เป็นตัวอย่งนั่นเอง ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของมนตรี ชีรธรรมพิพัฒน์ที่กล่าวถึงจริยธรรมผู้นำ (หัวหน้า) กับผู้ตาม พบว่า จริยธรรมของผู้นำจะเป็นแบบอย่างของผู้ตาม ถ้าผู้นำมีจริยธรรม ผู้ตามก็จะมีจริยธรรมด้วย ^{๙๐} ดังนั้นความเชื่อมั่นของผู้บริหารจึงมีส่วนอย่างมากต่อการตัดสินใจขององค์กรและเป็นตัวอย่างแก่พนักงานในการดำเนินงาน

พระพุทธศาสนามีแนวทางปฏิบัติในการแสวงหากำไรซึ่งเป็นเป้าหมายหลักในการดำเนินธุรกิจไว้ว่า การแสวงหากำไรนั้นต้องมาจากการบริหารจัดการที่สุจริต ถูกต้อง ชอบธรรม โดยยึดตามหลักสัมมาอาชีวะที่เป็นการแสวงหาทรัพย์บนทางสายกลาง คือ พอดี และไม่เบียดเบียนทั้งต่อตนเองและผู้อื่น ^{๙๑} กำไรที่ได้มาจึงจะมีความชอบธรรมและเกิดจากกระบวนการที่บริสุทธิ์ คือ ไม่เบียดเบียนหรือละเมิดสิทธิของผู้อื่น ^{๙๒} นอกจากนี้ยังมีหลักที่ ๖ โดยเฉพาะทิศเบื้องล่างที่เป็นหลักจริยธรรมไว้ให้เป็นแนวทางสำหรับผู้บริหารที่พึงปฏิบัติต่อพนักงาน ได้แก่ จัดการงานให้ทำตามสมควรแก่กำลัง, ให้อาหารและค่าจ้าง, ดูแลรักษายามเจ็บป่วย, ให้อาหารมีรสแปลกและให้หยุดงานตามโอกาส ^{๙๓} และเมื่อดำเนินการบริหารเสร็จสิ้นแล้วย่อมมีการประเมินผลว่าเป็นไปตามที่วางแผนไว้หรือไม่ หากเป็นไปตามแผน (มีกำไร) ย่อมมีความสุข ในทางกลับกันหากไม่เป็นไปตามที่คาดไว้ก็ย่อมเป็นทุกข์และอาจเป็นเหตุให้ผู้บริหารเกิดการละเมิดจริยธรรมขึ้นได้ ซึ่งพระพุทธศาสนามีแนวทางในการปฏิบัติที่ดีเพื่อรับมือกับสถานการณ์ของกำไรที่เกิดขึ้นไม่ว่ากรณีใดก็ตาม อีกทั้งเป็นการช่วยป้องกันการเกิดปัญหาการบริหารที่ไม่มีจริยธรรมขึ้นได้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาหลักจริยธรรมทางธุรกิจของผู้บริหารที่มีต่อพนักงานตามหลักพระพุทธศาสนาโดยบูรณาการเข้ากับหลักธรรมตามหลักพระพุทธศาสนา เพื่อให้เป็นแนวทางหรือหลักปฏิบัติทางเลือกในการดำเนินธุรกิจที่จะเป็นประโยชน์ต่อผู้บริหาร พนักงาน องค์กรและสังคมสืบไป

^{๙๐} มนตรี ชีรธรรมพิพัฒน์, “จริยธรรมกับภาวะผู้นำ : ศึกษาทัศนะของนักวิชาการรัฐศาสตร์ในมหาวิทยาลัยแห่งประเทศไทยที่มีต่อผู้นำทางการเมือง”, วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๐).

^{๙๑} พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต), เศรษฐศาสตร์แนวพุทธ, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เมื่อดทราย, ๒๕๔๕), หน้า ๓๖ และ ๔๐.

^{๙๒} สุภาวดี นัมคณิสสรณ์, “ธุรกิจกับพุทธจริยศาสตร์”, วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๕).

^{๙๓} ที.ป. (ไทย) ๑๑/๒๗๑/๒๕๕.

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการทำวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาหลักจริยธรรมและหลักธรรมที่เกี่ยวกับธุรกิจ

๑.๒.๒ เพื่อศึกษาวิเคราะห์จริยธรรมทางธุรกิจของผู้บริหาร ที่มีต่อพนักงานในมุมมองทางพระพุทธศาสนา

๑.๓ ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) จึงมีขอบเขตการวิจัยดังนี้

๑.๓.๑ ขอบเขตด้านเอกสาร

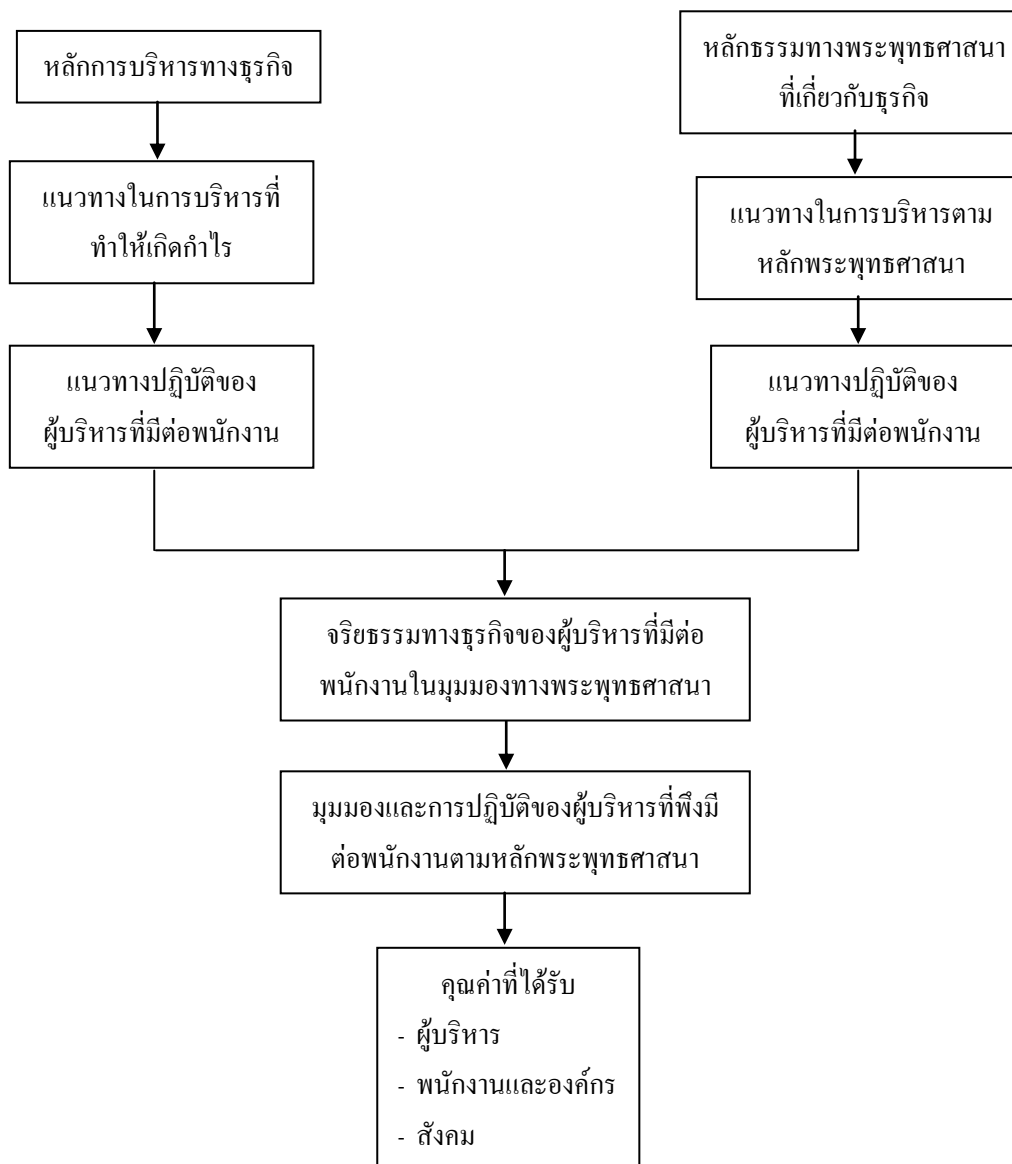
เอกสารการวิจัยในครั้งนี้จะศึกษา ค้นคว้าจากแหล่ง ข้อมูลปฐมภูมิ ได้แก่ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๓๕ และข้อมูลทุติยภูมิที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา และแนวคิดทางด้านเศรษฐกิจและการบริหาร ได้แก่ เอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น หนังสืองานวิจัย บทความ และวิทยานิพนธ์ รวมทั้งเอกสารจากสื่ออินเทอร์เน็ต

๑.๓.๒ ขอบเขตด้านเนื้อหา

แนวคิดจริยธรรมทางธุรกิจของผู้บริหารมีหลายด้าน เช่น จริยธรรมของผู้บริหารต่อลูกค้า ผู้บริโภค พนักงาน ผู้ลงทุน เป็นต้น ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยจึงกำหนดขอบเขตการวิจัย โดยศึกษาเฉพาะจริยธรรมทางธุรกิจของผู้บริหารที่มีต่อพนักงานเท่านั้น เนื่องจากพนักงานเป็นผู้ที่เกี่ยวข้องโดยตรงต่อความสำเร็จขององค์กร และมีการปฏิสัมพันธ์กับผู้บริหารอย่างใกล้ชิดในการทำงานร่วมกันดำเนินงาน

๑.๔ กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ ๑ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๑.๕ ปัญหาที่ต้องการทราบ

๑.๕.๑ หลักจริยธรรมและหลักธรรมที่เกี่ยวกับธุรกิจมีแนวคิดอย่างไรบ้าง

๑.๕.๒ จริยธรรมทางธุรกิจของผู้บริหารที่มีต่อพนักงานในมุมมองทางพระพุทธศาสนา มีลักษณะเป็นอย่างไร

๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

๑.๖.๑ จริยธรรม หมายถึง ข้อปฏิบัติที่พึงงาม ชอบธรรม ถูกต้องตามหลักศีลธรรมและศาสนา

๑.๖.๒ จริยธรรมทางธุรกิจ หมายถึง การนำหลักจริยธรรมมาประยุกต์ใช้กับธุรกิจ เพื่อให้การดำเนินธุรกิจเป็นไปอย่างถูกต้อง ดีงาม และชอบธรรม เป็นไปตามแนวทางของศีลธรรมและศาสนา

๑.๖.๓ ผู้บริหาร หมายถึง ผู้ที่ทำงานให้สำเร็จโดยอาศัยคนอื่น ซึ่งก็คือพนักงาน โดยหมายรวมถึงผู้บริหารทั้งระดับสูง ระดับกลาง และระดับต้น

๑.๖.๔ พนักงาน หมายถึง ผู้ได้บังคับบัญชาของผู้บริหาร

๑.๗ ทบทวนเอกสารและรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๑.๗.๑ หนังสือ / ตำราทางวิชาการ

กรกนก ทิพรส ได้เขียนหนังสือชื่อ องค์การและการจัดการ สรุปความหมายการบริหารได้ว่า หมายถึงกระบวนการทำงานโดยใช้ทรัพยากรทางการบริหารต่าง ๆ ซึ่งมีบุคคลเป็นทรัพยากรหลักขององค์กรและบุคคลเหล่านี้จะเป็นผู้ใช้ทรัพยากรอื่น เช่น เงินทุน เครื่องมือ เครื่องจักร และอุปกรณ์อื่น ข้อมูลสารสนเทศ เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อให้องค์กรสามารถบรรลุวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ การที่องค์กรใดองค์กรหนึ่งจะสามารถดำเนินกิจการให้บรรลุวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายได้นั้น จำเป็นต้องอาศัยผู้บริหารเข้ามาเป็นผู้จัดการทรัพยากรต่าง ๆ ตลอดจนการติดต่อประสานงานเพื่อให้การทำงานในองค์กรเกิดประสิทธิผลและประสิทธิภาพมากที่สุด^{๑๔}

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ได้เขียนหนังสือชื่อ พุทธวิธีบริหาร สรุปได้ว่า นักบริหารผู้มีธรรมอยู่ในหัวใจ ย่อมเป็นศูนย์รวมใจของคนร่วมงาน และสามารถจัดการให้งานในหน้าที่ลุล่วงไปด้วยดี เพราะเขามีธรรมเป็นพลังในการบริหาร ๔ ประการ ได้แก่ (๑) ปัญญาพละ กำลังแห่งความรู้เรื่องตน เรื่องคน และเรื่องงาน (๒) วิริยพละ กำลังแห่งความขยันที่ปลุกใจตนเองและคนอื่นตลอดเวลา (๓) อนวัชชพละ กำลังแห่งความสุจริตที่ปราศจากชั่วร้ายแห่งชีวิตอันเกิด

^{๑๔} กรกนก ทิพรส, องค์การและการจัดการ, (มหาสารคาม : คณะการบัญชีและการจัดการ มหาวิทยาลัย มหาสารคาม, ๒๕๔๗), หน้า ๓๕.

จากอบายมุข (๔) สังกหพละ กำลังแห่งมนุษยสัมพันธ์ที่ประสานใจคนร่วมงานเข้าด้วยความ
โอบอ้อมอารี วจีไพเราะ สงเคราะห์ประชาชน และวางตนพอดี^{๑๕}

จินตนา บุญบงการ ได้เขียนหนังสือชื่อ จริยธรรมทางธุรกิจ สรุปได้ว่า จริยธรรมกับ
ผู้บริหารเกี่ยวข้องกันอย่างใกล้ชิด จริยธรรมจะเกิดขึ้นในองค์การหรือนโยบายจะมีเนื้อหาเกี่ยวกับ
จริยธรรมเพียงใดขึ้นอยู่กับตัวผู้บริหารไม่น้อย ถ้าผู้บริหารมีความเชื่อมั่นในจริยธรรม เป็นคนที่มี
จริยธรรมและตัดสินใจโดยคำนึงถึงจริยธรรมแล้ว โอกาสที่บริษัทหรือกิจการนั้นจะดำเนินงานไป
ด้วยจริยธรรมเป็นเรื่องที่เป็นไปได้มาก ดังนั้นค่านิยมของผู้บริหารจะมีส่วนอย่างมากในการ
ตัดสินใจของบริษัทและจะเป็นตัวอย่างแก่พนักงานในการทำงาน^{๑๖} และเนื่องจากผู้บริหารเป็นผู้ที่มี
อำนาจและเป็นตัวอย่างในบริษัทและหน่วยงาน พฤติกรรมทางจริยธรรมของเขาย่อมมีอิทธิพลต่อ
ผู้อื่นที่อยู่รอบข้าง พฤติกรรมและทัศนคติทางจริยธรรมของหัวหน้าเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดในการ
กำหนดว่าพนักงานจะมีพฤติกรรมที่มีจริยธรรมในการทำงานหรือไม่ ถ้าผู้บริหารเป็นผู้มีจริยธรรม
ตัดสินใจอย่างมีจริยธรรม ผู้ใต้บังคับบัญชาย่อมไม่กล้าตัดสินใจแบบอื่น เกรงว่าจะไม่เป็นที่ถูกต้อง
หรือผิดไปจากนโยบาย^{๑๗}

นิติพล ภูตะโชติ ได้เขียนหนังสือชื่อ การบริหารการขาย สรุปได้ว่า ผู้บริหารจะต้องมี
จริยธรรมในหลาย ๆ ด้านดังต่อไปนี้ (๑) ปฏิบัติตามกฎหมายอย่างเคร่งครัด เพราะการปฏิบัติตาม
กฎหมายหรือกฎระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ ของราชการหรือบริษัท จะทำให้การบริหารจัดการต่าง ๆ
เป็นไปอย่างถูกต้อง (๒) ต้องเคารพสิทธิของผู้อื่นและธุรกิจอื่น ไม่ว่าจะเป็นบุคคลภายนอกหรือ
พนักงานในบริษัทก็ตาม (๓) ประกอบธุรกิจด้วยความสุจริต สิ่งใดที่จะนำไปหาความไม่ถูกต้อง
และการทุจริต ผู้บริหารควรหลีกเลี่ยง (๔) ผู้บริหารขาดคุณธรรมในจิตใจ การเป็นผู้มีคุณธรรมใน
จิตใจจะช่วยยับยั้งการกระทำที่ผิด ๆ ได้ (๕) ไม่คิดร้ายต่อผู้อื่นและบริษัทคู่แข่ง แต่ควรคิดว่าคู่แข่ง
แข่งขันคือพันธมิตรทางการค้า ควรจะแข่งขันในเรื่องคุณภาพสินค้าและค้นคิดผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ
มาตอบสนองความต้องการของลูกค้าและสังคม (๖) การมีความรับผิดชอบต่องาน^{๑๘}

^{๑๕} พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), พุทธวิธีบริหาร, หน้า ๑๕.

^{๑๖} จินตนา บุญบงการ, จริยธรรมทางธุรกิจ, หน้า ๑๒๗.

^{๑๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๒๘.

^{๑๘} นิติพล ภูตะโชติ, การบริหารการขาย, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท ส.เอเชียเพรส (๑๙๘๕) จำกัด, ๒๕๔๕), หน้า ๒๒๖.

บรรยงค์ โตจินดา ได้เขียนหนังสือชื่อ *การบริหารงานบุคคล* สรุปได้ว่า วิธีการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีให้เกิดขึ้นระหว่างผู้บริหารและพนักงาน โดย (๑) ผู้บริหารให้อิสระในการแสดงความคิดเห็นของพนักงาน (๒) ให้พนักงานได้รู้จุดมุ่งหมายของงานและเป้าหมายขององค์กร (๓) ให้พนักงานเกิดความรัก ความผูกพัน ความศรัทธาแก่องค์กรโดยผู้บริหารพยายามทำให้พนักงานมีทัศนคติที่ดีกับผู้บริหารก่อน (๔) มอบหมายงานที่พนักงานสนใจ พอใจในการปฏิบัติ (๕) ให้พนักงานรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของความสำเร็จขององค์กร (๖) ให้ผลประโยชน์ร่วมกัน (๗) มีการทำงานเป็นทีม (๘) ส่งเสริมให้พนักงานมีความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน^{๑๕}

พิภพ วังเงิน ได้เขียนหนังสือชื่อ *จริยธรรมทางธุรกิจ* สรุปหลักจริยธรรมของผู้บริหารธุรกิจกว้าง ๆ ไว้ว่า นักธุรกิจต้องจรโลงศรัทธาต่ออาชีพ ทำตนให้เป็นแบบอย่างที่ดีต่อผู้ร่วมอาชีพ สร้างให้เกิดการยอมรับในบทบาทของตนในสังคมที่ตนเป็นสมาชิกอยู่ ทำตนให้เป็นแบบอย่างที่ดีตามหลักจริยธรรม ได้แก่ การคิดดี คิดชอบ คือ คิดเอื้อเฟื้อ ไม่โลภ และการปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ เป็นการแสดงคุณธรรมที่คิดในใจออกมาภายนอกให้สังคมประจักษ์คุณงามความดี เกิดเป็นจริยธรรมขึ้นปฏิบัติการที่บริสุทธิ์และจริงใจ เพราะกระทำจากคุณธรรมที่ลึกซึ้งอยู่ในจิตใจเป็นพื้นฐาน^{๑๖}

สมคิด บางโม ได้เขียนหนังสือชื่อ *การเป็นผู้ประกอบการ* สรุปได้ว่า การบริหารทรัพยากรมนุษย์ระบบคุณธรรม (Merit System) จะทำให้นุคลากรมีขวัญและกำลังใจในการทำงาน ทำงานมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้องค์กรเจริญและมีกำไร ระบบคุณธรรมมีหลักการ ๔ ประการ ได้แก่ หลักความเสมอภาค หลักความสามารถ หลักความมั่นคง และ หลักความเป็นกลางทางการเมือง ซึ่งการบริหารทรัพยากรมนุษย์ระบบคุณธรรมจะมีลักษณะตรงข้ามกับระบบอุปถัมภ์^{๑๗} นอกจากนี้ยังได้เขียนหนังสือชื่อ *องค์กรและการจัดการ* สรุปได้ว่า กระบวนการบริหารตามแนวความคิดปัจจุบันมีหน้าที่หรือขั้นตอนการบริหารเพียง ๔ ประการ ได้แก่ การวางแผน การจัดองค์กร (รวมทั้งการจัดคนเข้าทำงานด้วย) การอำนวยการ และการควบคุม ซึ่งแต่ละหน้าที่หรือขั้นตอนการบริหารจะมีลักษณะต่อเนื่องเรียงกันไปตามลำดับ^{๑๘}

^{๑๕} บรรยงค์ โตจินดา, *การบริหารงานบุคคล*, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : อมรการพิมพ์, ๒๕๔๖), หน้า ๓๓๓ – ๓๓๔.

^{๑๖} พิภพ วังเงิน, *จริยธรรมทางธุรกิจ*, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : อมรการพิมพ์, ๒๕๔๕), หน้า ๑๐๕.

^{๑๗} สมคิด บางโม, *การเป็นผู้ประกอบการ*, หน้า ๕๖ – ๕๗.

^{๑๘} สมคิด บางโม, *องค์กรและการจัดการ*, หน้า ๗๓ – ๗๔.

สุรพันธุ์ ฉันทแดนสุวรรณ ได้เขียนหนังสือชื่อ หลักการบริหารธุรกิจ สรุปแนวคิดการจัดการธุรกิจของนักบริหารในยุคปัจจุบันได้ว่า การเพิ่มกำไรหรือการเพิ่มสัดส่วนการครองตลาด ควรดำเนินการอย่างมีจริยธรรม การจัดการธุรกิจอย่างไม่มีจริยธรรมย่อมได้รับการต่อต้านจากสังคมและกฎหมาย และการจัดการธุรกิจต้องอยู่บนพื้นฐานของกฎ ระเบียบ กติกา และความเป็นจริงที่เป็นอยู่ในสังคม ^{๒๓}

O.C. Ferrell and Geoffrey Hirt ได้เขียนหนังสือซึ่งแปลโดย พรพรหม พรหมเทศ ชื่อ ธุรกิจเบื้องต้น สรุปได้ว่า ธุรกิจต้องมีความรับผิดชอบต่อพนักงาน เพราะหากไม่มีพนักงาน ธุรกิจจะไม่สามารถบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ได้ โดยปกติพนักงานจะคาดหวังว่าธุรกิจจะจัดให้มีสถานที่ทำงานที่ปลอดภัยและจ่ายค่าตอบแทนที่เหมาะสม และธุรกิจควรให้ข้อมูลถึงสิ่งที่กำลังเกิดขึ้นกับธุรกิจ ในทางกลับกันธุรกิจควรรับฟังข้อมูลจากพนักงาน ให้โอกาสในการร้องทุกข์เมื่อเกิดความคับข้องใจ และที่สำคัญธุรกิจควรปฏิบัติต่อพนักงานอย่างยุติธรรม ให้โอกาสอย่างเสมอภาคแก่พนักงานทุกคนโดยไม่คำนึงถึงความแตกต่างของพนักงาน เช่น เพศ อายุ เชื้อชาติ เป็นต้น ^{๒๔}

๑.๓.๒ งานวิจัย / วิทยานิพนธ์

พระมหา คำพอง งามภักดิ์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “จริยธรรมธุรกิจ ศึกษาเปรียบเทียบแนวคิดประโยชน์นิยมกับแนวคิดพระพุทธศาสนา ” ผลการศึกษาค้นพบว่า จริยธรรมธุรกิจเป็นหลักในการดำเนินธุรกิจที่สะท้อนถึงหน้าที่และความรับผิดชอบต่อสังคม ที่ไม่ได้คำนึงถึงแต่กำไรเพียงอย่างเดียว การปฏิบัติตามหลักจริยธรรมธุรกิจทำให้วิชาชีพมีคุณค่าต่อสังคม ดังนั้นจริยธรรมธุรกิจจึงเป็นสิ่งจำเป็นต่อการดำเนินการทางธุรกิจที่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้ที่เกี่ยวข้องและสังคมโดยรวม นอกจากนี้ในองค์กรใด ๆ ย่อมประกอบด้วยนายจ้างและลูกจ้างซึ่งในทางพระพุทธศาสนามีหลักการที่พึงกระทำต่อกันระหว่างนายจ้างและลูกจ้างเพื่อประสิทธิภาพของงานและความผาสุกร่วมกัน ได้แก่ หลักปฏิบัติหน้าที่ตามหลักทศ ๖ สังคหวัตถุ ๔ ซึ่งความสัมพันธ์ควรเป็นไปในลักษณะที่เอื้ออาทรต่อกัน พึ่งพาอาศัยกัน และควรปฏิบัติต่อกันด้วยความไม่เบียดเบียน ^{๒๕}

^{๒๓} สุรพันธุ์ ฉันทแดนสุวรรณ, หลักการบริหารธุรกิจ, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท จุฑทอง จำกัด, ๒๕๔๖), หน้า ๑๕๑.

^{๒๔} O.C. Ferrell and Geoffrey Hirt, ธุรกิจเบื้องต้น, แปลโดย พรพรหม พรหมเทศ, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท สำนักพิมพ์ท็อป จำกัด, ๒๕๕๑), หน้า ๓๕.

^{๒๕} พระมหา คำพอง งามภักดิ์, “จริยธรรมธุรกิจ ศึกษาเปรียบเทียบแนวคิดประโยชน์นิยมกับแนวคิดพระพุทธศาสนา”, วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๓).

ดวงเดือน พันธุมนาวิน ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมในประเทศไทยและต่างประเทศ” ผลการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับ การเป็นแบบอย่างที่ดี ของหัวหน้าที่มีผลต่อการทำงานของลูกน้อง พบว่า หัวหน้าเป็นบุคคลที่อยู่ในความสนใจของลูกน้อง ซึ่งมักคอยสังเกตพฤติกรรมของหัวหน้าและนำไปทำตาม เพราะเห็นว่าหัวหน้าคือผู้ที่ประสบความสำเร็จ จึงควรทำตามพฤติกรรมของหัวหน้า ดังนั้นหัวหน้าที่มีพฤติกรรมการทำงานอย่างมีจริยธรรมมาก ลูกน้องจะมีพฤติกรรมการทำงานอย่างมีจริยธรรมมากด้วย นอกจากนี้การ ปกครองของหัวหน้าในรูปแบบของ การรักสนับสนุนและการใช้เหตุผลมากกว่าอารมณ์ จะทำให้ผู้ที่อยู่ใต้การปกครองหรือใต้การควบคุมดูแลเป็นผู้ที่มี ลักษณะที่พึงปรารถนา เช่น มีสุขภาพจิตดี มีการพัฒนาของเหตุผลเชิงจริยธรรม และเป็นผู้ที่มีพฤติกรรมเชิงจริยธรรมมาก เป็นต้น^{๒๖}

ศักดิ์ชัย อนันต์ตรีชัย ได้ ศึกษาวิจัยเรื่อง “จริยศาสตร์ในการดำเนินธุรกิจของพระพุทธศาสนานิกายเถรวาท” ผลการศึกษาวิจัยพบว่า ทุกสมาชิกในห่วงโซ่ธุรกิจขององค์กรเปรียบเหมือนสมาชิกในครอบครัวเดียวกัน บุคคลในครอบครัวจะไม่เอาเปรียบและแสวงหาผลประโยชน์ต่อกัน แต่จะปฏิบัติต่อกันด้วยความเอื้อเฟื้อและการแบ่งปัน ซึ่งเป็นบทสะท้อนของระบบความเชื่อทางธุรกิจที่ให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเป็นศูนย์กลางมากกว่าผู้ถือหุ้นเป็นศูนย์กลาง โดยการให้ในองค์กร คือ ผลตอบแทนและสวัสดิการแก่พนักงานที่มากเพียงพอ ไม่สร้างผลกำไรให้แก่ตนเพียงฝ่ายเดียว แต่แจกจ่ายให้กับทุกคนอย่างทั่วถึงในรูปแบบของผลตอบแทนทางการเงินหรือสวัสดิการต่าง ๆ ในพุทธจริยธรรมว่าด้วยการจ้างงาน พระพุทธองค์ทรงวางแนวทางให้นายจ้างปฏิบัติต่อลูกจ้างด้วยความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ซึ่งเป็นไปตามหลักทศเบื่องล่างในหลักทศ ๖ ที่สะท้อนให้เห็นถึงความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อพนักงานเป็นอย่างดี^{๒๗}

สุภาวดี นัมคณิสร์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ธุรกิจกับพุทธจริยศาสตร์” ผลการศึกษาวิจัยพบว่า นักธุรกิจบางส่วนดำเนินการทางธุรกิจโดยละเมิดจริยธรรมบางประการเพื่อให้ได้มาซึ่งประสิทธิภาพทางการผลิตและผลกำไรสูงสุด การเสนอทางออกในการแก้ปัญหาจริยธรรมในการประกอบธุรกิจดังกล่าว คือ การใช้พุทธจริยศาสตร์เป็นแนวทาง ซึ่งปรากฏว่าสามารถช่วยแก้ปัญหาได้ กล่าวคือ การประกอบธุรกิจตามแนวพุทธจริยศาสตร์ ทำให้นักธุรกิจสามารถรักษาประสิทธิภาพในการผลิตได้โดยไม่ต้องละเมิดจริยธรรม นอกจากนี้ยังกล่าวถึงหลักพุทธจริยศาสตร์

^{๒๖} ดวงเดือน พันธุมนาวิน. การสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมในประเทศไทยและต่างประเทศ. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.moralcenter.or.th/web/moral/th/research/detail.php?action=view&SystemModuleKey=56&researchID=831> [๒๐ มิ.ย. ๒๕๕๔].

^{๒๗} ศักดิ์ชัย อนันต์ตรีชัย, “จริยศาสตร์ในการดำเนินธุรกิจของพระพุทธศาสนานิกายเถรวาท”.

ของนายจ้างที่มีต่อลูกจ้าง สรุปใจความได้ว่า นายจ้างควรปฏิบัติต่อลูกจ้างโดยคำนึงถึงความเป็นเพื่อนมนุษย์ ไม่ถือว่าลูกจ้างเป็นเพียงแรงงานในการผลิตที่อาจจะนำเครื่องจักรมาทดแทนได้เสมอ และแต่ละฝ่ายควรหาจุดกึ่งกลางทางความคิด กิจกรรม และผลประโยชน์โดยยึดหลักพระพุทธศาสนา เพื่อช่วยให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกัน ซึ่งนำไปสู่ประสิทธิภาพของการทำงานที่ดียิ่งขึ้น ^{๒๘}

Ven. P.A.Payutto ได้เขียนเอกสารเรื่อง Buddhist Economics A Middle Way for the Market Place สรุปเกี่ยวกับผลของการมีจริยธรรมในการทำงานได้ว่า คุณลักษณะที่เกี่ยวกับจริยธรรมส่งผลถึงผลผลิตในการทำงาน กล่าวคือ ถ้าพนักงานมีความสุขกับการทำงานและมีความขยันหมั่นเพียร ผลิตภาพในการทำงานย่อมอยู่ระดับสูง ในทางตรงกันข้ามหากพนักงานไม่มีจริยธรรม เช่น ไม่มีความซื่อสัตย์ รู้สึกไม่พอใจในงาน หรือเกียจคร้าน เป็นต้น ก็จะส่งผลให้คุณภาพและปริมาณในการผลิตลดลง ^{๒๙}

จากการ ทบทวนเอกสารและ รายงานการวิจัยต่าง ๆ ข้างต้น สรุปภาพรวมได้ว่ามีส่วนเกี่ยวข้องกับการศึกษาในครั้งนี้ คือ มีการกล่าวถึงแนวคิดของหลักจริยธรรมและหลักธรรมที่เกี่ยวกับธุรกิจทั้งในส่วนของผู้บริหารและผู้บริหารที่มีต่อพนักงาน รวมทั้งผลของการที่ผู้บริหารมีจริยธรรมซึ่งส่งผลต่อการเป็นแบบอย่างและการเกิดขึ้นของจริยธรรมในตัวพนักงานและนำไปสู่ประสิทธิภาพในการทำงานขององค์กร แต่ในการศึกษาครั้งนี้เป็นการมุ่งศึกษาจริยธรรมในมิติของผู้บริหารและผู้บริหารที่มีต่อพนักงาน ซึ่งการทบทวนเอกสารข้างต้นเป็นการศึกษาเพียงเบื้องต้น ไม่ได้จำเพาะเจาะจงในรายละเอียด

๑.๘ วิธีดำเนินการวิจัย

๑.๘.๑ สัมภาษณ์ รวบรวม และศึกษาข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ ทั้งปฐมภูมิและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับ หลักจริยธรรมและหลักธรรมที่เกี่ยวกับธุรกิจ โดยจะได้ทราบถึงแนวทางในการบริหารทางธุรกิจ รวมทั้งแนวทางปฏิบัติของผู้บริหารที่มีต่อพนักงานตามหลักวิทยาการสมัยใหม่และตามหลักพระพุทธศาสนา

๑.๘.๒ ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับจริยธรรมทางธุรกิจของผู้บริหารที่มีต่อพนักงานในมุมมองทางพระพุทธศาสนา โดยศึกษาวิเคราะห์จากข้อมูลที่ได้รวบรวมและศึกษามาจากข้อ ๑.๘.๑

^{๒๘} สุภาวดี นัมคณิสสรณ์, “ธุรกิจกับพุทธจริยศาสตร์”.

^{๒๙} Ven. P.A.Payutto. **Buddhist Economics A Middle Way for the Market Place.** [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : http://www.urbandharma.org/pdf/Buddhist_Economics.pdf [15 August 2011].

ประกอบกับเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ ที่จะทำได้แนวคิดแบบบูรณาการที่เกี่ยวกับจริยธรรมทางธุรกิจในมุมมองทางพระพุทธศาสนาในส่วนของผู้บริหารและผู้บริหารที่มีต่อพนักงาน มุมมองและการปฏิบัติของผู้บริหารที่พึงมีต่อพนักงานตามหลักพระพุทธศาสนา และคุณค่าที่ได้รับในด้านผู้บริหาร พนักงาน องค์กรและสังคม

๑.๘.๓ สรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ

๑.๘ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑.๘.๑ ทำให้ทราบถึงหลักจริยธรรมและหลักธรรมที่เกี่ยวกับธุรกิจ

๑.๘.๒ ทำให้ทราบถึง จริยธรรมทางธุรกิจของผู้บริหาร ที่มีต่อพนักงานในมุมมองทางพระพุทธศาสนา